

Autobiografie van een lijk

DE JOURNALIST SJTAMM, die zijn *Brieven uit de provincie* ondertekende met 'Etal' en andere pseudoniemen, had in navolging van zijn brieven besloten naar Moskou af te reizen.

Sjtamm geloofde in zijn ellebogen en in Etals talent om druppels inkt om te zetten in roebels, maar hij zat wel in zijn maag met de woonruimtekwestie. Hij wist dat er op het hoofdstedelijk schaakbord niet voor alle stukken een veld beschikbaar was. Lieden die in Moskou waren geweest, joegen hem schrik aan: alles zat barstensvol, tot aan de daken toe. Er werd overnacht in vestibules, op achtertrappen en boulevardbankjes, in asfaltketels en vuilnisbakken.

Daarom begon Sjtamm zodra hij van de treintrede het Moskouse perron op stapte, in dode en levende, menselijke en telefonische oren steeds maar weer dezelfde woorden te herhalen: een kamer...

Maar het zwarte telefonische oor hing nadat het hem had aangehoord weer onverschillig op de stalen haak. De menselijke oren verborgen zich in kragen van astrakan en bont – het vroom die dag dat het kraakte – en de woorden, waar als het ware laag op laag carbonpapier overheen kwam te liggen, werden keer op keer bleker en vloeiden uit tot dof trillende letters.

De heer Sjtamm was bijzonder nerveus en licht ontvankelijk: toen hij zich tegen de avond, afgedraaid als een priktol aan een touwtje, te slapen legde op drie harde stoelen die hem met hun rugleuningen op de grond probeerden te duwen, kwam het spookbeeld van een vuilnisbak met gastvrij opengeworpen houten deksel hem helder voor ogen.

Maar niet bezijden de waarheid zegt men wel: de nacht brengt raad. En daad, wellicht. Met het krieken van de dag stond Sjtamm op, waarop de stoelen elk mistroostig terugkeerden naar hun eigen hoek van de kamer. Hij verontschuldigde zich voor het ongemak, bedankte voor het logies en begon moedeloos te banjeren door de half verlaten straten van het in sneeuw en rijp gehulde Moskou. Hij had echter nog geen

honderd passen gezet toen hij, nog vóór het eerste kruispunt, een haastig trippelend mannetje in een sjofele, afgedragen demi-saison trof. De ogen van het mannetje gingen schuil onder de klep van een pet, zijn lippen achter een strak omgewikkelde cache-nez. Toch zag het mannetje hem, en het bleef staan en sprak: ‘Ah, u ook hier?’

‘Ja.’

‘Waarheen zo vroeg?’

‘Ik zoek een kamer.’

Het antwoord kon Sjtamm niet verstaan: de woorden bleven steken in de tweemaal omgeslagen cache-nez. Maar hij zag wel dat de passant een hand in zijn demi-saison stak, lange tijd onder de stof tastte en ten slotte een smal notitieboekje tevoorschijn haalde. Een minuut lang was hij aan het schrijven, onderwijl blazend op zijn verkleumde vingers. En een uur later was het afgescheurde papiertje van enkele centimeters op wonderbaarlijke wijze veranderd in een woonruimte van zo'n tien vierkante meter.

De felbegeerde ruimte werd gevonden op de bovenste etage van een reusachtig grijs pand in een van de zigzagstraatjes tussen de Koksstraat en de Kloosterstraat. De kamer kwam op Sjtamm nogal krap en donker over, maar toen het elektrische licht aanging, werden er vrolijke donkerblauwe rozen op de muren zichtbaar* die zich in verticale rijen over het behang uitstrekten. De blauwe rozen bevielen Sjtamm wel. Hij liep naar het raam: honderden en nog eens honderden daken die oprukten tot vlak onder de vensterbank. Met een tevreden gezicht wendde hij zich tot de hospita, een zwijgzame oudere vrouw met een zwarte omslagdoek: ‘Zeer goed. Ik neem het. Mag ik de sleutel?’

Er bleek geen sleutel te zijn. De hospita sloeg de ogen neer, trok kouwelijk haar omslagdoek wat strakker om zich heen en zei dat hij kwijt was, maar dat... Sjtamm luisterde niet.

‘Hindert niets. Ik red me voorlopig wel met een hangslot. Ik ga mijn spullen ophalen.’

En weer een uur later was de nieuwe bewoner druk doende het ijzeren oog van een hangslot bij de deur vast te schroeven. Hoe opgetogen Sjtamm ook was, één detail in deze situatie verontrustte hem: terwijl hij het tijdelijke slot aanbracht, kreeg hij de indruk dat het oude slot geforceerd was geweest. Boven de ijzeren cilinder voor de sleutel waren diepe krassen en andere sporen van geweld zichtbaar. Nog iets hoger

droeg de deurpost onmiskenbare bijlsporen. Uiterst wantrouwig onderwierp Sjtamm de deur met een lucifer in de hand (in de gang tussen de kamer en het trapportaal was het donker) aan een langdurig onderzoek. Maar behalve het duidelijk afstekende witte '24', dat midden op het bruine deuropervlak was aangebracht – wat natuurlijk nodig was om de kamers in het huis te nummeren – viel hem niets anders op.

'Hindert niets,' wuifde Sjtamm de gedachte weg en hij begon zijn koffer uit te pakken.

De volgende twee dagen liep alles zoals het moest lopen. De hele dag was het rennen van deur naar deur, van de ene afspraak naar de andere, gedag zeggen, handen schudden, praten, luisteren, vragen, eisen, en tegen de avond was de aktetas die hij onder zijn arm geklemd hield wonderlijk zwaar en bezorgde hem een pijnlijke schouder, werden Sjtamm's passen korter, minder kordaat, langzamer en keerde hij naar zijn kamer terug om daar, nadat hij zijn dichtvallende ogen nog eenmaal over de rijen donkerblauwe behanggrozen had laten gaan, alleen nog maar weg te zakken in een droomloze zwarte slaap. Op de derde avond lukte het hem om zich wat eerder vrij te maken. De minutenwijzer van de straatklok sprong op kwart voor elf toen Sjtamm bij de buitendeur van zijn woning aankwam. Hij klom de trappen op en draaide zo geruisloos als hij kon het yaleslot van de gangdeur open en dicht. Daarna liep hij door de donkere gang naar kamer 24 en bleef staan om naar de sleutel in zijn zak te zoeken. In het huis was het al donker en stil. Alleen ergens links, drie muren verderop, klonk het gelijkmatige gesnor van een primus. Toen Sjtamm de sleutel had gevonden, maakte hij het ijzeren hangslot open en duwde tegen de deur: op hetzelfde ogenblik ritselde er iets bij zijn vingers, een vage witte vlek die met een zachte plof op de grond viel. Sjtamm knipte het licht aan. Op de vloer bij de drempel lag een wit pakketje met een postwikkeltje eromheen dat blijkbaar uit de spleet van de deur was gevallen toen die openging. Sjtamm raapte het op en las het opschrift: 'Aan de bewoner van kamer nr. 24'.

Een naam was er niet. Sjtamm sloeg een hoekje van het papier om: houterige, springerige letters, aaneengeschakeld tot nerveuze regels, piepten tevoorschijn. Verbouwereerd keek Sjtamm nog eens naar de vreemde adressering, maar op het moment dat hij de bundel omdraaide, gleed die uit de nogal losse wikkel en spreidde zijn in vieren gevouwen papieren lichaam zelf open. Daarna hoefde Sjtamm alleen nog

maar het voorblad glad te strijken, waarop slechts vier woorden stonden: 'Autobiografie van een lijk'.

'Wie u ook bent, bewoner van kamer 24,' begon het manuscript, 'voor mij bent u de enige persoon die ik ooit een plezier zal kunnen doen: als ik immers mijn tien vierkante meter niet had ontruimd door mezelf op te hangen aan een haak in de linkerhoek bij de deur van uw huidige woning, was u er vast en zeker niet in geslaagd om zo gemakkelijk een rustig plekje voor uzelf te vinden. Ik schrijf dit in de verleden tijd: een exact berekende toekomst presenteert zich in onze gedachten immers als iets wat voltooid is, en dus nagenoeg als verleden tijd.

Wij kennen elkaar niet en het is nu een beetje laat om elkaar nog te leren kennen, maar dat vormt voor mij geen enkele belemmering om te weten wie u bent: u bent iemand uit de provincie, want het is voordeliger om dit soort kamers te verhuren aan mensen van buiten de stad, die niet bekend zijn met de plaatselijke omstandigheden en de krantenberichten; natuurlijk bent u gekomen "om Moskou te veroveren"; u hebt de energie en de wil om "een eigen stekje te bouwen" en "aan de weg te timmeren", kortom, u heeft dat speciale talent dat ik nooit heb gehad: het talent om te leven.

Maar goed, ik ben met graagte bereid mijn vierkante meters aan u af te staan. Of beter gezegd: ik, een lijk, ga ermee akkoord een klein beetje in te dikken. Gaat u vooral uw gang met leven: de kamer is droog, de burens zijn rustig en maken geen lawaai; achter het raam een zee van ruimte. Het behang was weliswaar vuil en gescheurd, maar voor u heb ik het vervangen. Ook op dit punt geloof ik dat ik erin geslaagd ben uw smaak te raden: donkerblauwe rozen, platgewalst in stompzinnige verticale rijen; mensen als u moeten dat appreciëren. Heb ik gelijk?

In ruil voor mijn zorg en toewijding aan u, bewoner van kamer 24, vraag ik niet meer dan uw aandacht voor de nu volgende regels in dit manuscript. U, mijn opvolger en confessor, hoeft niet intelligent en begripvol te zijn, nee, ik vraag van u slechts één buitengewoon zeldzame eigenschap: de eigenschap om geheel in leven te zijn.

Los van dit alles: al geruim een maand ga ik gebukt onder slapeloosheid. De komende drie nachten zal ze mij helpen te vertellen wat ik nog nimmer en aan niemand heb verteld. En daarna kan een goed ingezeepte strop als paardenmiddel worden aangewend.

Een oud Indiaas sprookje verhaalt van een man die nacht na nacht

gedwongen wordt een lijk op zijn schouders te torsen, totdat laatstgenoemde, tegen het oor van de man aan leunend met zijn dode doch bewegende lippen, het verhaal van zijn reeds lang uitgesmeulde leven heeft uitverteld. Probeer u mij niet op de grond te gooien. Net als de man uit het sprookje zult u de last van mijn drie slapeloze nachten op uw schouders moeten nemen en geduldig moeten luisteren totdat het lijk zijn autobiografie heeft voltooid.'

Toen hij deze zin gelezen had, bekeek Sjtamm nogmaals de brede papieren wikkel: er zaten postzegels noch stempels op.

'Ik begrijp er niets van,' mompelde hij, terwijl hij naar de deur van de kamer liep en peinzend bij de drempel bleef staan. De primus was al lang geleden opgehouden met snorren. Buiten de kamer was het stil. Sjtamm keek om naar het manuscript: het lag open op tafel te wachten. Na een korte aarzeling keerde hij gedwee terug, ging zitten en zocht de regel weer op.

'Reeds lang draag ik glazen voor mijn pupillen. Ieder jaar moet ik de sterkte laten aanpassen: inmiddels heb ik achtenhalve dioptrie. Dat betekent dat vijftien procent van de zon voor mij niet bestaat. Ik hoef mijn biconcave ovalen maar in hun foedraal te stoppen en de wereld wordt op slag kleiner en waziger, alsof ook die in een donker, krap foedraal is gestopt. Rondom mijn ogen bevinden zich bewegende grijze vlekken, een troebel floers en lange draden van ronde doorzichtige stipjes. Soms, wanneer ik met een zeemdoek mijn bestofte glazen afveeg, krijg ik een curieus gevoel: stel dat de hele wereld, samen met de stofjes die de glazerige krommingen beslaan, zomaar verdwijnt, alsof ook die zich erop had vastgezet?

Ik ben mij altijd scherp bewust van dit glazerige supplement, dat met zijn dunne, kromme metalen voetjes tot vlak bij mijn ogen is gekropen. Op een gegeven moment ben ik erachter gekomen dat het in staat is om dingen te breken, en dan bedoel ik niet alleen de lichtstralen die door de ovalen vallen. Het absurde voorval waarover ik nu ga vertellen, heeft zich vrij lang geleden voorgedaan. Enkele toevallige ontmoetingen met een meisje dat ik half kende, hadden ons op een vreemde manier nader tot elkaar gebracht. Het meisje was jeugdig, herinner ik me, en ze had een delicaat, ovaal gezicht. We lazen dezelfde boeken, waardoor we ook dezelfde woorden gebruikten. Meteen al na onze eer-